

TANTÁRGYHÁLÓ 2017

ÉLETFORMÁK A HORGOS KÖRNYÉKI TANYAVILÁGBAN EGYKOR ÉS MA

Készítették:

Bálint Eszter 8/4 osztály

Fujkin Zsófia 6/4 osztály

Mentorok:

Karácsonyi Krisztina

Horvát Hilda

Kárász Karolina Általános Iskola, Horgos

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ.....	3
A TANYAVILÁG KIALAKULÁSA VIDÉKÜNKÖN.....	4
A TANYAVILÁG HANYATLÁSA.....	7
A TANYAVILÁG NAPJAINKBAN	9
A NÉPRAJZKUTATÓ VÉLEMÉNYE	14
ÚJSÁGOKBAN OLVASTUK.....	16
KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS.....	18
TANTÁRGYAK HÁLÓJA	20
ÖSSZEGZÉS	21
FORRÁSOK JEGYZÉKE	22

BEVEZETŐ

Választott témánk a Horgos környéki tanyavilág múltjával és jelenével foglalkozik. Azért döntöttünk e téma mellett, mert környezetünkben is élnek olyan emberek, akik a tanyasi életmódot választották. Érdekelt bennünket, hogy a XXI. században az ember miért vonul ki a természetbe, vállalva az önfenntartó életforma előnyeit és nehézségeit. Egyúttal szeretnénk bepillantást nyújtani a Horgos környékén élő tanyasi emberek hétköznapijaiba. Ez egy újszerű és napjainkban aktuális téma, amelyről szerettünk volna többet megtudni. Számunkra nagyon érdekesnek mutatkozott ennek az életformának a kutatása, mivel Horgos környékén sok tanya található, és mindig is érdekelt bennünket, hogy milyen lehetett egykor, és milyen lehet ma ott élni.

Munkánkban foglalkozunk a tanyavilág kialakulásával vidékünkön, a tanyasi lakosság számával és összetételével, a tanyán élő emberek egykori és mai szokásaival, mindennapi életével és a tanyák hanyatlásával.

Kutatómunkánk során elolvastunk számos könyvet, újságcikket, keresgeltünk az interneten, interjúkat készítettünk tanyán élő emberekkel, kikértük a Kiss Lajos Néprajzi Társaság elnökének, Szőke Annának a véleményét és kérdőíves felmérést is végeztünk.

Számunkra a legizgalmasabb élmény a tanyákon élő emberekkel való találkozás volt. Olyan emberekkel ismerkedtünk meg, akikkel egyébként nem lett volna módunk találkozni. Beszélgettünk egy nomád gulyással, aki az egész évet a szabadban tölti, megismertünk pozitív és negatív szemléletű embereket. Soha nem gondoltuk volna, hogy még egy hegedűművésszel is találkozunk egy tanyán.

Dolgozatunkban amellet, hogy bemutatjuk a Horgos környéki tanyavilág múltját és jelenét, választ kapunk arra is, hogy milyen lehetőségek rejlenek abban, ha ezt az életformát választjuk, és hogy milyen jövőképük van napjainkban a tanyavilágnak.

A TANYAVILÁG KIALAKULÁSA VIDÉKÜNKÖN

A 19. század elején az európai piacon megnőtt a búza iránti kereslet ezért az emberek egyre több ugart törtek fel és egyre több legelőt béreltek, amelyen a nyáj őrzésére pásztorokat fogadtak. A földeken való tartózkodás megkönnyítésére pedig kunyhókat emeltek. Sok telepes érkezett vidékünkre Felső-Magyarországról, a mai Szlovákia területéről, Miskolc környékéről és a 19. század közepén az úgynevezett „szegedi kirajzások” keretében, Szegedről is, és környékéről is. A század végére benépesült a tanyavilág. A lakosok számának növekedését a bőséges gyermekáldás segítette. A városokban élő emberek közül is sokan váltak földtulajdonosokká és egyre többen húztak fel a területük birtokbavétele után a föld parcella végében kunyhókat. Ezek az épületek kezdetben ideiglenes szálláshelyek voltak. Csak a mezőgazdasági munkák idején tartózkodtak rajtuk a tulajdonosai vagy a munkásai. A lakosság a városokban élt eleinte, csak később váltak a határban épített tanyák állandó lakhelyé. A tanyaházak többnyire az útra néznek, vagy a birtok közepén álltak. A birtok nagyságától függően kisebb-nagyobb gazdasági egységeket képeztek, melyeken önálló termelés folyt, megélhetést biztosítva egy vagy több családnak. A vert falú tanyák zöme kezdetben szalma- vagy nádtetős volt. Ilyen tető mára már mutatóban sem maradt. A 19. század végén a cseréptetős mellett zsindely- és palatetős tanyák épültek. Az első határrendezés épült tanyák lakóházának tájolásra többnyire északkelet-délnyugat irányú. Párhuzamos az úttal. A házak ablaka délnyugat, a ház hátulja északnyugat felé mutat. A nyitott, a két végén zárt, vagy teljesen zárt „gangos” házeleje a legkedvezőbb, dél-délkelet irányba és az udvarra néz. A nádtető a vert fal és tájolás tudta leginkább megvédeni lakóit az időjárás viszontagságától. Az átlagos tanyaház három osztatú. Közepén van a konyha. A lakóháztól keletre, arra merőlegesen, épült fel az istálló. Elhelyezése biztosította, hogy az uralkodó nyugati szelek elvigyék az udvarból a trágya illatát. A másik két oldalán több kisebb épület vette körül a nagyjából négyszögletes udvart. Az udvar közepén volt a kút, a nagy jószágok itatására használt vályúval. A tanya mellé szőlőt, gyümölcsöst telepítettek. A századfordulótól pedig akácfával vették körül őket. Legtöbb tanyán a ház ablakai elé örökzöldként tuját vagy bukszust ültettek. Több hasonló tájolású, és elrendezésű tanya ma is áll a vidéken.¹

¹ Pósa (Muhi) Mária: Az oromi és völgyesi tanyavilág monográfiája. Orom: Orom helyi közösség, 2012.

Kanizsa községben viszonylag későn, a 20. század elején indultak fejlődésnek a tanyák. A városi emberek között felosztásra kerültek földterületek, amelyek egyesek számára lassan állandó lakhellyé váltak. A felépült tanyákon mezőgazdasági és állattartási tevékenységek folytak. A tanyák területe később az öröklések során kisebb-nagyobb részekre osztódott. A határvonalakat pedig a pusztát átszelő utak jelezték. A népsűrűség a 18. század első évtizedeiben nagyon alacsony volt ezen a vidéken. Mindössze Ókanizsa és Martonos volt lakott. A 18. század végén a községek határait örök időkre használatba kapták az uralkodótól. Fizették a földadót és mentesültek a robottól. Mindez lehetővé tette a tanyák kialakulásának korai megindulását. A szerb határőr katonák földjeiket, pusztáikat a velük együtt élő lakosságnak adták bérbe, akik a tartós bérletekre tanyákat építettek. 1772-ben Kárász Miklós földesúr a pusztán majorokat hozott létre. Ezek a majorok elfoglalták a helyet a tanyák előtt. A „tanyasodás” ezért csak később, a 19. század harmincas éveiben indult meg a jobbágytelkeken, amikor Ormódy Béla szegedi vállalkozó 5-10 holdas parcellákra mérette szét királyhalmi birtokát, majd kedvező vásárlási feltételek mellett eladta. A 19-20. század fordulóján Horgos 7975 lakosából 3410 élt tanyán. Ez az összlakosság több mint 40 %-a. Horgos környékén a tanyai gazdaság súlypontja a gyümölcstermesztés volt. Több holdon termesztettek almát, körtét. Ezek a tanyák minimális állatállománnyal rendelkeztek. Sokszor csak baromfit neveltek. Volt konyhai veteményes is, de csak a tanyalakók szükségleteinek kielégítésére.

A 20. század végén jellemző, hogy az idősebb generáció többsége csak négy elemi végzettségű. A 40-60 év közöttiek többsége elvégezte az általános iskolát, de szép számmal vannak olyanok is, akik a 6-7. osztály után kimaradtak a tanyasi iskolákból. A középiskolát végzettségűek száma elenyésző. A hetvenes években tanyasi gazdaságok gépesítése lassan folyt. A traktorok és az első kapcsolható eszközök a szövetkezetek, birtokok kiselejtezett gépei közül kerültek ki.

Vidékünkre jellemző termesztett kultúrnövények: búza, rozs, árpa, zab, kukorica, burgonya, dohány, cukorrépa, napraforgó, cirok, paprika. Tenyésztett állatfajták pedig: ló, juh, szarvasmarha, sertés, baromfi.²

² Klamár Zoltán: Tanyák, parasztgazdaságok Magyarkanizsa vidékén (1900–2000). Kiss Lajos Néprajzi Társaság Könyvtára 2., Szabadka, 2006.

ÉLET A TANYÁN EGYKOR

Ahhoz, hogy megtudjuk, hogyan is éltek egykor az emberek a tanyákon, a Magyar néprajzot hívtuk segítségül, hiszen ezek az életformák ma már alig fellelhetők.

A tanyavilágra jellemző volt a nagycsalád, amikor is három, esetleg négy generáció élt egy telken, vagy egy lakóházban közösen gazdálkodva. Az uralkodó forma a patriarchális volt. A vagyonközösséget a legidősebb férfi (a gazda) vezette. A fiúgyermekek családot alapítva megkapták a jussukat és az így nyert területre költöztek. Az öreg szülőkkel mindig a legfiatalabb fiú maradt, aki apja halála után annak örökébe lépett. A gazdasszony végezte a házimunkát. A vallásnak fontos szerepe volt, mert az erkölcsi normákat, szokásokat, a családi élet alakulását befolyásolta.

A tanyákon élő emberek igyekeztek maguk készíteni a ruháikat, cipőt pedig nagyvásárokon vettek. A ruházat alapanyaga a kenderből, ritkábban a lenből szőtt vászon, a gyapjúból készült szőttes, a posztó, a nemez és a sokféle bőr volt. A család szerszámain, állatait billoggal jelölték, amelyen a gazda neve, esetleg még a helység neve szerepelt. Az edények többsége cserépből készült, gyakran szabad tűzön főztek. A legelterjedtebb vasedény a bogrács és a vödör (vízhordásra). A táplálkozás alkalmazkodott a mindenkori munkákhoz. Az ételhez először a gazda nyúlt, aztán a fiai, a vők és végül az asszonyok. Nagy különbség volt a mindennapi és az ünnepi étkezés között. Egyes ételeknek különleges erőt tulajdonították, ezért meghatározott napokhoz kötötték a fogyasztásukat. A tojás például a termékenységhez kapcsolódott. Újévkor málét ettek, hogy szerencsét hozzon. A hiedelem szerint a pénteken fogyasztott lencse vasárnapra széppé tette a lányokat. A vetés előtt apró szemű növényeket ettek, például kölest, mákot, hogy bőséges legyen a termés. Só, bors, paprika, tárkony, sáfrány, vöröshagyma, fokhagyma, majoranna, kapor, ánizs, torma tették ízesebbé a paraszti konyha ételeit. Leginkább vizet ittak, amit a kutakból nyertek. A szeszes italok közül a legjelentősebb a bor volt.

A szüléseket idősebb, tapasztalt öregasszonyok, később bábaasszony vezette. Férfi a szülésnél nem lehetett jelen. Az első fiú az apja, az első lány az anyja nevét örökölte. A szülést követő másik, harmadik napon a templomban megkeresztelték a gyermeket. A gyermekek magázták a szüleiket, és a felnőtt legények és leányok sem tegeződtek. A lakodalomhoz és a temetéshez is sok szokás fűződött. Szokások fűződtek a téli, a tavaszi és a nyári napfordulóhoz, az ünnepekhez: az újévhez, farsanghoz, húsvéhoz, pünkösdhöz, május elsejéhez. Szokások kapcsolódtak még a munkához és a különböző foglalkozásokhoz is.

Az emberek hittek a babonákban. A hajnak különös varázserőt tulajdonítottak. Nagyon vigyáztak a körömre is. A kisgyermeknek körmét egy éves koráig nem vágták le, hanem lerágták. A levágott körmet össze kellett gyűjteni és elégetni vagy elásni, mert különben az elhunytak nem volt nyugta és visszajárt a körmét szedegetni. Szinte alig van olyan betegség, amelyhez ne kapcsolódott volna valamilyen ráolvasás. A betegség kialakulását rontásnak, átoknak tulajdonították. Sok szokás fűződik a rontás megelőzéséhez. A menyasszony a rontás ellen pénzt tett a cipőjébe és azon járt. Szemmelverés ellen a kisgyerek karjára piros szalagot kötöttek.³

Ezek a babonák, szokások mind arról árulkodnak, hogy az elődeink igényesek voltak, összhangban éltek a természettel. A régi élet nagyon különleges volt, mindennek meg volt a rendje, a szokásai és babonái. A múltbéli hagyományok sajnos mára már elvesztek, de újak születnek és folytatódnak. Ezekből a hagyományokból lesz teljes a világ.

A TANYAVILÁG HANYATLÁSA

Megpróbáltuk kideríteni, magyarázatokat találni arra, hogy napjainkra miért tűnt el a tanyasi életforma. Az interneten is kutattunk, kerestük a válaszokat.

A 21. század elején több okból megindult a határ kiüresedése vidékünkön. Míg a két világháború között tizenegyezer tanya volt Észak-Bácskában, egész Vajdaságban pedig több tízezer, addig mára ezek száma megfogyatkozott. Az okok közé sorolhatjuk elsőként az egyirányú migrációt, ami különösen a magasabb iskolai végzettséget elért fiatalokra volt jellemző. Elvándorlásuk oka az volt, hogy a munkahelyük közelében tudjanak letelepedni. A határ kiüresedésének második oka a munkaerő felesleg megjelenése, ami a korszerű gépesítések hozadéka. A folyamat mára már látszólag megállíthatatlan.

A mai időszakban a tanya nemcsak egy eltűnőben lévő lakóhely, hanem befektetési lehetőség is. Az utóbbi években egyre több vajdasági döntött úgy, hogy tanyáját ahelyett, hogy hagyná végleg elpusztulni, felújítja. A felújított tanyák pedig akár vendégek fogadására, táborok, családi események, borkóstolók szervezésére is alkalmasak lehetnek. Ez pedig már bevételt hozhat a tulajdonosnak, ráadásul egyre több pályázat is segíti azt, hogy a tanyák újra életre keljenek Vajdaságban.

³ Balassa Iván-Ortutay Gyula: Magyar néprajz, Budapest: Corvina Kiadó, 1980.,

A magyarországi és a vajdasági tanyáknak ugyan még több mint fele megvan, azaz lakóhelyként vagy gazdasági térként használják. Ez a tanyavilág esetleges fennmaradását vetíti előre. Ezzel együtt a mai napig rohamosan fogy a tanyák száma, egyre több az elnéptelenedő, romos épület is. Kisebb részük nyaraló, állandó lakó nélkül. Sokban idősek, megélhetési gondokkal küzdők laknak, akik szociálisan hátrányos helyzetűek, ellátásra szorulnak. Ha nem sikerül a népességet megtartani és a tanyavilág gazdasági fejlődését elindítani, a táj tovább degradálódik, a hagyományos tanyai élelemtermékeink egy része pedig eltűnik.⁴

A gyakran emlegetett tanyasi turizmus ugyan még csak kevés helyen működik, de a mi tapasztalatunk az, hogy egyre több fiatal lát jövőt és megélhetést ebben az életformában.

⁴ http://futurista.blog.hu/2010/03/30/mi_lesz_az_alfoldi_tanyak_sorsa

A TANYAVILÁG NAPJAINKBAN

„A természet apró szigetekre szorult vissza a hamis és mesterséges világ tengerében, szigetekre, ahova az ember ellátogathat megcsodálni, fényképet készíteni a lakóiról” - írja Kilian Jornet.

Ilyen szigetek manapság a tanyák, ahova az emberek nem csak ellátogathatnak megcsodálni a természetet, hanem benne, illetve vele akarnak nyugalomban élni. Mi olyan embereket kerestünk meg, akiknek ez sikerült, vagy legalábbis erre törekednek.

Körmendi Rózsa, földműves

Az első adatközlő, akinél jártunk Körmendi Rózsa és családja volt. Ők Horgos mellett egy tanyán élnek. Többek között megkérdeztük Rózsától, hogy miért akart tanyán élni. Azt válaszolta, hogy szüleitől örökölte, és nem szerette volna, hogy kárba vesszen a tanya. Így eldöntötte, hogy felújítja, nagyobb gazdaságot csinál, és itt fog élni. Megkérdeztük még azt is, hogy mennyire őrzik a hagyományokat. Kérdésünkre rögtön a régi idők jutottak eszébe, amikor minden évben a tág családi kör összegyűlt, és együtt vágta a disznót. Sajnos mára náluk is megváltozott ez a szokás. Adatközlőnk körbevezetett bennünket tanyáján, ahol nagyon sok állatot láttunk, többek között szarvasmarhákat, szamarakat, baromfikat és nyulakat. Mesélt nekünk a tanyasi életmód előnyeiről, a tiszta levegőről, zöld környezetről, és megmutatta nekünk kedvenc gesztenyefáját is, amelynek árnyékában mindig feltöltődik. Nagyon jól éreztük magunkat, és jól esett a szívélyes fogadtatás.

Brasnyó Antal, hegedűművész

A második adatközlő, akivel találkoztunk Brasnyó Antal volt, aki egy hegedűművész. Ő régebben városban élt, Lajkó Félixssel járta a világot, felléptek sok nagyvárosban. Antal mára kiköltözött Horgos környékén egy tanyára. Megkérdeztük tőle is, hogy miért választotta ezt az életmódot. Azt mondta, hogy a szabadság miatt, és azért, mert úgy érzi, hogy tanyasi környezetben mindenre van ideje. Mintha ott minden lelassulna. Ő azt is fontosnak tartja, hogy nyugodtan végezheti a teendőit. Mint művészembert ez a környezet inspirálja, jó hatással van rá és az alkotómunkára. Érdeklődtünk még azzal kapcsolatban is, hogy foglalkozik-e növénytermesztéssel és állattenyésztéssel. Válasza

az volt, hogy egyelőre nem foglalkozik egyikkel sem, de szeretne majd a jövőben növénytermesztéssel foglalkozni.

Papdi Dávid, gulyás

Következő interjúalanyunk Papdi Dávid volt, akit nem tanyán kerestük fel, hiszen neki nincs sem földje, sem tanyája. A szabad legelő területeket járja be, hol öccsével, hol egyedül és legelteti a gulyát. Nehéz volt őt megtalálni, hiszen sosem lehet tudni, merre jár. Először is kíváncsiak voltunk a kezdetekre. Már lassan tizenkét éve, annak hogy befejezte az általánost. Tizenhat évesen korábban kezdte el ezt az életmódot, és azóta is szarvasmarhákkel foglalkozik. Elmondása szerint nem olyan fényes ez az életforma, mint ahogy az tűnik. Huszonhat állattal kezdtek legeltetni, mára felszaporodott az állomány

kétszázharmincra, a tíz év alatt. Nincs se éjjelük, se nappaluk, úgy alszanak, mint a nyulak, a szabad ég alatt. Érdekelt bennünket az is, hogy melyek azok a nehézségek, amelyekkel nap mint nap megküzdének. Azt válaszolta, hogy az állataival nagyon sok gond szokott lenni. Sok pénzt költenek állatorvosra. Többen ellenzik ugyan ezt az életformát, míg mások úgy tekintenek rájuk, mint a csodabogarakra. Gyakran meglátogatják őket az újságírók, de jártak már náluk vendégek Ausztráliából vagy Dániából is. Büszkén mesélték, hogy Budapesten a minisztériumban is ki vannak rakva a képeik. Egyre több ember követi a Facebookon is a képes beszámolóikat. Ebben a nomád életformában sokat jelent nekik is a mobiltelefon és az internet. A jövőjükéről kérdezvén őket, azt válaszolták, hogy nem terveznek előre, a mának élnek. „Ez az életforma nem egy tündérmese, de egy biztos, hogy manapság kevesen mondhatják el azt, amit én: szabad vagyok!” Nagyon jól éreztük magunkat, érdekes volt megismerni másmilyen életformát.

Zsófi Makacs hátán

Túrú Károly, tanyatulajdonos

A Túrú-tanyán a tulajdonos Túrú Károly fogadott bennünket, akit legtöbbször Paliként ismernek. Azért, mert az apját Pálnak hívták. Szívesen fogadott minket, örömmel válaszolt kérdéseinkre. Ez az interjú más volt, mint a többi, hiszen a tulajdonos nem a tanyán él, hanem családi vállalkozásként üzemeltetik a tanyát.

Érdekelt minket, hogy honnan jött az ötlet, hogy tanyaturizmussal foglalkozzanak.

„Nekünk a családban három tanyánk volt, körülbelül két kilométerre innen, ahol most állunk. Én ott nőttem föl. Nekem mindig nagy álmom volt, hogy egyszer legyen egy saját tanyám. Ezen a helyen az unokanagynéném lakott, nem volt családja, és mikor elhunyt, ez a tanya eladásra került. Ekkor én megvásároltam ezt a négy és fél hektárnyi területet, és elkezdtünk a

turisztikára építeni.”

Megtudtuk azt is, hogy milyen szolgáltatásaik vannak, milyen programokat tartanak. „A programok mindig a vendég igénye szerint rendeződnek. Nyáron táborokat tartunk, köztük néptánc- és sporttábort, de ezeken kívül vannak születésnapok, lakodalmak, osztálytalálkozók is.”

Szerinte azért szeretnek az emberek tanyán, tanyasi környezetben kikapcsolódni, mert van nagy tér, röplabdapálya, egy kis focipálya, egy játszótér, és itt nem zavarja a szomszédokat a hangos zene sem. Jövőbeli tervei között szerepel, hogy bővítse a tanyáját, és több szolgáltatást tudjon nyújtani az odavágó embereknek.

„Azt s sok mindent, amit láttam utazásaim során, megpróbálom itt megvalósítani, ebben a környezetben.”

Körbevezetett minket és büszkén mutatta be az újonnan elkészült vendégszobákat, borpincét, a rendezvénytermet és mesélt a népies szimbólumokról, amelyek megtalálhatók mindenfelé a tanyán. A tanya több kis épületből áll. A szobák mellett van egy kültéri jurta, ahol kézműves foglalkozásokat tartanak. Azon kívül van rendezvényterem, amibe 350

személy is elfér. Ebben a teremben általában esküvőket, születésnapokat és különféle eseményeket tartanak. A tanyát fák veszik körül, amelyek nagyon kellemes hangulatot

éreztetnek. A vendégeket egy fából faragott totemoszlop fogadja, amely azt jelképezi, hogy tárt karokkal várnak mindenkit.

Karácsonyi Róbert, a Kucora-tanya tulajdonosa

Az utolsó interjúalanyunk Karácsonyi Róbert, a Kucora-tanya tulajdonosa volt. Ő feleségével (aki egyben magyartanárnőnk is) él kinn a tanyavilágban. Megkérdeztük tőle, hogy mi az előnye a tanyasi életnek. „Az előnye a tanyasi életformának elsősorban a szabadság, az egészséges életmód, és a rendszeresség. Nyugodtabbak, békésebbek a mindennapok. És nem utolsósorban a magad ura lehetsz. A lehetőségek adottak, lehetnek jószágaid,

méhészkedhetsz, földet művelhetsz, tehát apróságokból meg lehet élni, persze nem fogsz meggazdagodni anyagilag. Kinek milyen igényei vannak. Nem kell túlzásba esni, nem kell 100 tehén és sok hektár föld, mert akkor reggeltől estig csak dolgozol. Csak

annyit veszel el a természettől, amennyi neked kell, s azt igyekszel visszaadni, s akkor mindened meglesz. Reggel felkelsz, az állatokat elrendezed, megtanulsz gondoskodni róluk. El kell fogadnod, hogy a kezed koszos lesz. Megtermelheted magadnak az élelmet, a zöldséget és a gyümölcsöt. Amit megeszünk, vegyszermentes. Van méz, van tojás, a baromfik kint vannak a napon, a zöld fűben csipegetnek, halak vannak a tóban. A szomszédtól hozzuk a friss tehéntejet, melyből aztán más tejtermékek készülnek. Ez első látszatra egyszerűnek tűnik, de ez sincs ingyen, az ára a munkád, amit befektetsz. Ha szereted, akkor öröm és nem okoz nehézséget, hiszen magadnak csinálod. Aki szereti, malacot is nevelhet, akár szabadtartásban. Például a szomszéd tönkölybúzáat vetett, s maguknak örölték a lisztet. Mindez sok munka, de megéri.”

Megkérdeztük azt is, hogy milyen állatokat tartanak. „Nekünk jelenleg van egy lovunk, vannak birkák, baromfik, kutyák, galambok, gerlicék, halak, hamarosan érkeznek a kaptárakba a méhek is.”

A tanyasi emberekről kérdezve, elmondta, hogy: „Közösség itt is létezik, jobban egymásra vannak utalva az emberek. Segítenek egymásnak a munkában, eladják vagy elcserélik egymás

között a termékeiket, figyelnek az idősebb, magányos emberekre. Mások a tanyasiak, mint a faluban élők.” Arra a kérdésünkre, hogy milyen volt az első telük a tanyán, ezt válaszolta: „Vert falak, föld, mész, fapadló, mind átveszi a hőt, természetes anyagok, egészséges. Erdő van a tanya körül. Mi kemencében fűtünk. Nem volt gond a tűzrevaló, annyiba került, amennyi időt, munkát ráfordítottunk a tűzifa összegyűjtésére.”

Szerinte az emberek a mai világban azért költöznek tanyára, mert: „A csendet és a nyugalmat keresik legtöbben, csak azért le kell mondani dolgokról, a kényelmi vagy másféle luxuscikkekről, de mindez nézőpont kérdése, mert ma az egészséges ételek is lassan luxusnak számítanak. Bizonytalan a jövő a világban, de vannak lehetőségek, csak merni kell változtatni, s vállalni a kockázatot. Lemondani a megszokásokról, hogy valami egészen újba belevágjunk.”

Az interjúkból számunkra az derült ki, hogy a tanyasi élet nem mindig könnyű, de nem hiába választják az emberek ezt az életformát, mert megvan a nyugalom és a szabadság érzése. Az interjúalanyok többsége emiatt az indokok miatt költözött ki tanyára. Szabadon tarthatnak állatokat, kertészkedhetnek és pihenhettek. Szerintünk jó lehet tanyán élni, és elképzelhetőnek tartjuk, hogy egyszer mi is tanyára költözünk. Összesen öt emberrel beszéltünk, mind kedvesen és vidáman fogadtak bennünket. Reméljük máskor is lesz alkalmunk velük találkozni.

A NÉPRAJZKUTATÓ VÉLEMÉNYE

Mivel érdekelt bennünket, hogy hogyan látja egy szakember a tanyák múltját, jelenét és jövőjét, ezért felkerestük Szőke Anna, néprajzkutatót, aki készségesen válaszolt kérdéseinkre.

1. Milyen gyűjtőanyagot ad a néprajznak a tanyasi életforma?

-Minden, ami a gazdálkodást illeti, a háztartást, a szórakozást, az állattartást, a kertészkedést, a piacozást, az emberélet szokásait, a szórakozást, egyszerűen, ami a népi kultúrát jellemezte a 20. század első feléig, az mind benne volt a tanyasi életmódban.

2. Ha eltűnne a tanyavilág, milyen hiányt okozna a néprajznak?

-Az eredeti tanyavilág már eltűnt. Ahogy megjelentek a modern gazdálkodási eszközök, az autók elérhető közelségbe kerültek a családoknak, vagy említhetnénk a háztartási gépeket is, merőben megváltoztatta a tanyasi ember igényeit. Ma már tanyákat csak az aszfaltozott utak mellé építenek, oda, ahol van villanyáram, ahol esetleg még vízvezeték is van, bár ez nem akadály, főrának saját szükségleteikre kutat. Hiánya abban fog megjelenni, hogy amit a néprajz eddig nem gyűjtött fel és nem archivált (könyvekben nem jelentetett meg), azt most már csak tájházak udvarain, mezőgazdasági múzeumokban tudjuk felfedezni, de ez esetben szükségeltetik egy szakember, aki elmagyarázza, mi mire szolgált.

3. Miről mesél a tanyák múltja?

-A tanyasi életmód egy külön világ volt. A tanyasi ember teljesen önellátó volt. Nem függött senkitől. Szálláshelyén állattenyésztésre és nyári (tavasztól őszi) mezőgazdasági munkák végzésére rendezkedtek be. A jobb módú tanyasi családok a nagy munkák végzésekor fogadtak béreseket vagy cselédeket. Erre azért kellett odafigyelni, mert az aratás nem várhatott heteket, hogy a gazda egyedül learassa a gabonát. Félték az időjárástól is. A faluba, városba csak nagyobb eseményekkor jöttek be, pl. piaci napokon, de a vásári napokat véletlenül sem hagyták ki. Ha nagylány volt a háznál, akkor azt vasárnaponként behozták a szentmisére, hogy minél többen lássák, eladó sorban lévő lányuk van. Az önellátó életmódot bizonyítja az is, hogy például gyümölcsöt aszaltak a padláson. Kevés olyan tanya létezett, ahol nem voltak méhek. Tudták a méz fontosságát. És meg kell említeni a szőlőskerteket is. Szőlőt nem csak a gyümölcsért neveltek, hanem a bort is maguknak készítették.

4. Miben különbözik egy régi és egy mai tanya?

-Mint már említettük, az infrastruktúra nagyon fontos tényező a mai ember számára. A vezetékes telefon már nem szükséges, mert mobiltelefonnal összeköttetésben vannak másokkal. Régen, átgyalogoltak egyik tanyáról a másikra bandázni, esti beszélgetésre. Innen ered a szó: tanyázni jártunk. A villanyáram és az internet ma már nélkülözhetetlen kellék, s ha a gazda versenyt szeretne tartani a piacgazdálkodással, teljes összeköttetésben kell lenni nem csak a szűkebb családjával, hanem – kicsi túlzással – az egész világgal. Ezen kívül, nomád életmódot élni kevés ember tudna. Valamikor egy – két tehén elég volt ahhoz, hogy abból szerényen meg tudjanak élni, ma a nagygazdaságok kerültek előtérbe és a higiéniai elvárások is megnövekedtek.

5. Kiköltözne- e tanyára, választaná- e a tanyasi életformát?

-Igen, korszerű körülmények mellett kiköltöznék, mert a tanyának is van egy vonzereje: csönd, nyugalom, tiszta levegő. De ehhez nyugdíjasnak kell lenni, hogy ne függjön a házaspár a gazdaságtól. Mert hiába tenyésztene kocákat, ha azt időben nem tudja értékesíteni. Tehát, vagy életerős fiatalok költözzenek ki a tanyára, de csak oda, ahol minden infrastruktúra biztosított, legyen nekik autójuk, amivel (az aszfalt úton) bemennek a faluba, városba bevásárolni. És még egy fontos dolog: a tanyasi életbe bele kell szokni, belenevelődni.

6. Ön szerint van-e jövőjük a vajdasági tanyáknak?

-A tanyavilág az Alföldre volt jellemző, dimbes-dombos területre nem építettek tanyát, mert körülötte nem volt termőföld. Nagyobb legelőknél, ahol nem termett meg a gabona, oda vertek tanyát a juhászok, csordások (tehenészek). Van jövőjük a modern tanyáknak, de már nem szétszórta a határban, tehát nem lesznek tanyabokrok, csak egy meghatározott útvonal mentén. És csakis képzett szakemberek fogják a tanyákat újraépíteni, akik már jártasak a számítógép és más technikai vívmányok területén.

A leírtakból az derül ki, hogy a régi időkben nem volt olyan könnyű megkeresni a kenyérrevalót. Mindenért keményen meg kellett dolgozniuk az embereknek. Az önfenntartás mára átalakult, hiszen eszközök, gépek segítik a munkát. A néprajzkutató alátámasztotta a többi interjúalanyunk választát, rávilágított arra, hogy a tanyasi életforma napjainkra teljesen megváltozott, átalakult.

ÚJSÁGOKBAN OLVASTUK

Úgy tűnik, az újságírókat is foglalkoztatja a tanyasi életmód témája, ugyanis a Magyar Szóban három cikk is megjelent ebben a témában, 2016 december és 2017 január között. Mindhárom cikk szerzője olyan embereket igyekszik bemutatni, akik a városi rohanó élet helyett a tanya nyugalomát és a friss levegőt választották. Igaz, ezért a nyugalomért keményen meg is kell dolgozniuk, mert a tanyán rengeteg a munka.

Olvashattunk Truzsinszki Imre, tanyasi festőről, aki egymaga, csak jószágai társaságában él egy Kishegyestől öt kilométerre levő tanyán. Igen egyszerű körülmények között lakik.

Tanyáján nincs áram, vízért is be kell járnia a faluba. A festéssel csak télen tud foglalkozni, amikor nincs annyi munka. Zsokénak készült, lovak között nőtt fel. Ma is szívesen lovagol.⁵

Óbecse szélétől nem messze található a Boldizsár-tanya, ahol három generáció él egyetértésben. A nagymama mindig is szeretett tanyán élni, annak ellenére, hogy egész életében rengeteget dolgozott. Az unoka már nem biztos abban, hogy élete végéig itt szeretne dolgozni. Erre a családra is jellemző az állatok szeretete, mint ahogy az összes cikk szereplőjére. Ezen a tanyán nagyon megbecsülik az állatokat, hiszen az istállóban állandóan zene szól, a jószágok kedvéért, és gondoskodnak Szikráról, az elhunyt nagypapa huszonnyolc éves lováról is. Tizennégy kutya ügyel arra, hogy a családot senki se háborgassa.⁶

Hogy a tanyát nem csak idős emberek választják lakóhelyül, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Kiss Tamás és Anita magyarkanizsai értelmiségi fiatalok is ezt az életformát, a világtól való elvonulást választották. A férj magyartanár és író, a feleség napközis nevelőtanár. Anita a családi lovas hagyományokat szeretné folytatni és tulajdonképpen a lovaknak kerestek megfelelő helyet. Időközben megszerették a tanyát és értékelni tudják a természet szépségét és értékeit. Ahhoz, hogy ellássák magukat jó csapatként kell együttműködniük, ez pedig remek párterápia.⁷

Akadnak más fiatalok is, akik tanyán teremtenek maguknak otthont. A zentai Gulyás Csabának ismert pizzériája és számítógépes játékterme is volt, mégis úgy döntött feleségével, hogy oromparti tanyájukon folytatják életüket. Most tanyasi biogazdálkodással foglalkoznak. Úgy, mint Tamás és Anita, Csaba is lovának, Pajtásnak akart megfelelő otthont biztosítani. Úgy gondolta, a város nem jó hely egy ló számára. Időközben rájöttek, hogy az egészségtelen életmód a városban az embereknek sem megfelelő. Ezért családot már a tanyán alapítottak.⁸

Az elolvasott cikkekből kiderült, bár az emberek különböző okokból, megfontolásból élnek a tanyákon, de mindegyikükre jellemző a természet és az állatok iránti szeretet, valamint az egészséges életmód iránti vágy.

⁵ L.J.: A tanyasi festő, *Magyar Szó*, 2017. január 22.

⁶ Fehér Rózsa: Három generáció egy tanyán, *Magyar Szó*, 2017. január 29.

⁷ Jenei Klementina: A legjobb párterápia, *Magyar Szó*, 2016. december 26.

⁸ Homolya Horváth Ágnes: A városból a tanyára, *Magyar Szó*, 2013. október 20.

KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS

Munkánk során készítettünk egy kérdőívet, mert szeretnénk volna megtudni a környezetünkben élő emberek véleményét a tanyasi életformáról. A visszaérkezett száz kitöltött kérdőívből a következők derültek ki számunkra.

A válaszadók 75%-a nő volt, míg 25%-a a férfi. A válaszolók 60,91%-a 13-25 év közötti korosztályba tartozik, 30%-a 25 és 50 év közöttibe, míg 9,09%-a 50-80 éves.

Arra a kérdésünkre, hogy hol élnének szívesebben, városban, faluban vagy pedig tanyán, a következő választ kaptuk: a legtöbb ember (a megkérdezettek 50%-a) legszívesebben falun élne. Meglepetésünkre ezt a tanya követi 31,25%-kal, és utolsó helyen a városi élet szerepel 18,75 %-kal.

A következő kérdésnél már konkrét választ vártunk a kérdőív kitöltőitől, és arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek vajon kiköltöznének-e a tanyavilágba. A válaszadók 55%-a karikázta be az igent, míg 45%-a nem választ.

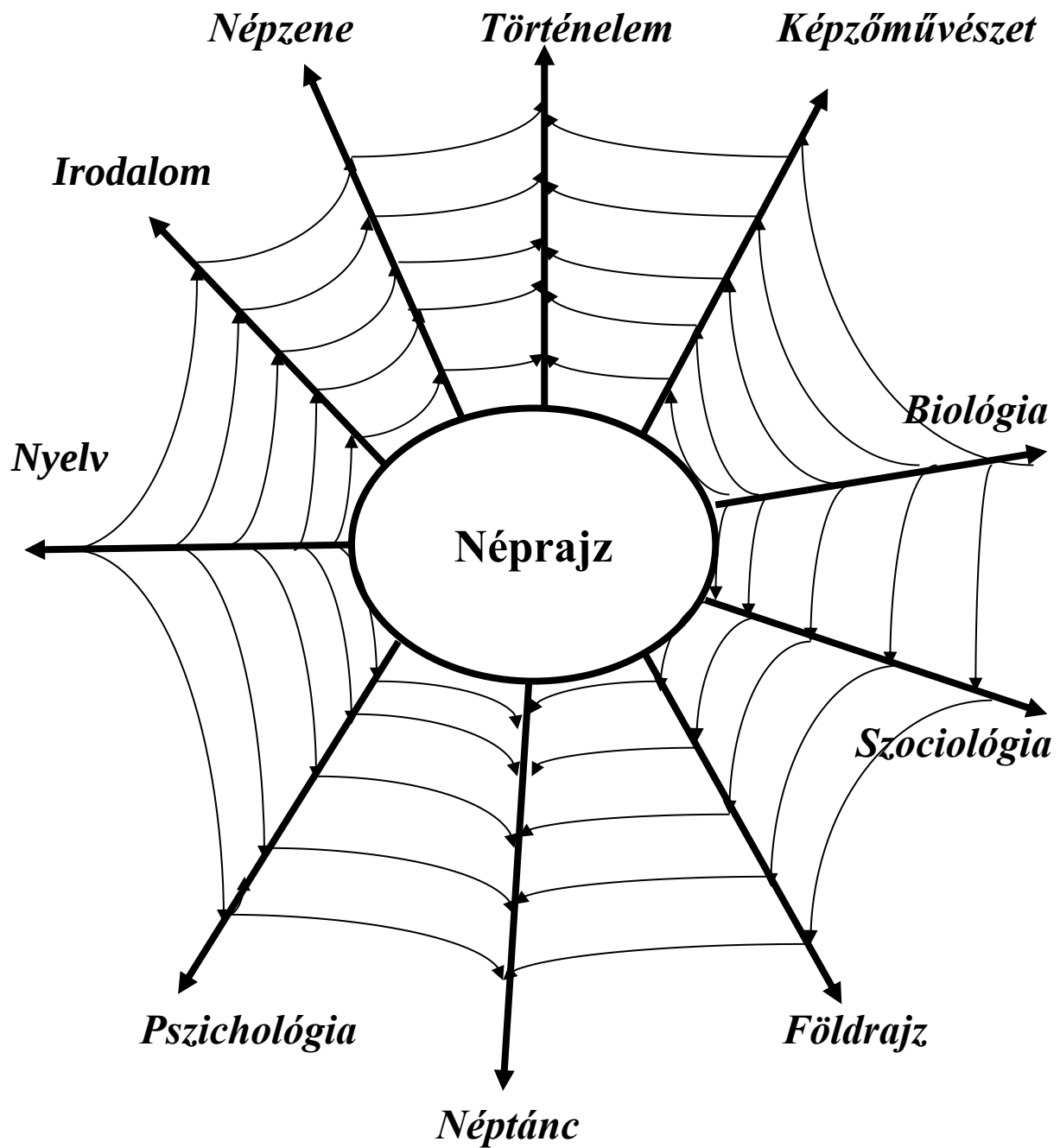
Az eredmények azt igazolják, hogy az idősebb generáció szinte teljes egészében elvágódik a lakott településekről, és szívesen tanyára költözne. A 25-50 év közöttieknek több mint fele költözne ki tanyára, míg a 13-25 évesek itt nem tudják elképzelni az életüket.

Az igennel válaszolók többsége a természet közelségét jelölte meg legfontosabb szempontnak, ha a tanyasi életmód mellett döntene.

A nemmel válaszolók többsége szerint pedig a tanyára való kiköltözés hátrányt jelent, mivel megnehezíti a hétköznapiakat, a közlekedést, a bevásárlást és a kikapcsolódást.

Mindent összevetve felmérésünkéből kiderül, hogy az emberek középkoruk elérése után egyre inkább elvágódnak a faluból és városból egy tanyára. Sokan kiköltöznének azért, hogy egészséges termékeket termeszthessenek és önellátók lehessenek. Ennek ismeretében, reménykedünk abban, hogy a tanyavilág még nagyon sokáig környezetünk része lesz, és megáll vagy lelassul elnéptelenedésének üteme.

TANTÁRGYAK HÁLÓJA

ÖSSZEGZÉS

Összegzésként elmondhatjuk, hogy nagyon élveztük ezt a kutatómunkát.

Érdekességet jelentett számunkra a múlt felkutatása és információszerzés a régi időkből, melyhez nagy segítséget jelentett a rendelkezésünkre álló szakirodalom mellett, a néprajz szakos véleménye is.

Szerencsénk volt bepillantást nyerni a mai tanyasi életmód hétköznapijaiba, és személyesen is megtapasztalni az ott élő emberek mindennapjait. Több, még ma is működő gazdaságba látogattunk el, ahol mindig szívélyes fogadtatásban volt részünk. Lehetőségünk nyílt személyes sorsokat, élettörténeteket meghallgatni, bővíteni látókörmünket. Fényképeket és hangfelvételeket készítettünk, amelyek értékes dokumentumai lehetnek az utókornak. Kérdőíves felmérésünk a mai emberek véleményét kérte ki a tanyasi életformával kapcsolatban. Az egész falut körbejárták a papírjaink.

Tanárnőink, Karácsonyi Krisztina és Horvát Hilda sokat segítettek nekünk az információgyűjtésben és a távolságok megtételében a látogatások alkalmával.

Munkánk bemutatást enged a tanyasi élet szépségeibe és nehézségeibe egyaránt.

Dolgozatunk célja nem az volt, hogy érveljünk a tanyasi életmód mellett vagy ellen, csupán megpróbáltunk reális képet adni egy kihalófélben lévő életformáról, ami számunkra nagyon távolinak tűnt a mai napig, hiszen korábban csak magyartanárnőnk elbeszélésből ismertük. Jelen pillanatban azonban bátran elmondhatjuk, hogy mi is szívesen vállalnánk ezt a fajta természetközeli létformát.

A kutatómunka érdekes kihívás volt, kalandokkal teli és számos új tapasztalatot, tudást, élményt gyűjtöttünk ez alatt az idő alatt. Sőt kedvet kaptunk ahhoz, hogy a nyári szünidőben hosszabb időt is eltöltsünk a tanyavilágban.

FORRÁSOK JEGYZÉKE

Balassa Iván-Ortutay Gyula: Magyar néprajz, Budapest: Corvina Kiadó, 1980.

Pósa (Muhi) Mária: Az oromi és völgyesi tanyavilág monográfiája. Orom: Orom helyi közösség, 2012.

Klamár Zoltán: Tanyak, parasztgazdaságok Magyar- és Erdélyi vidékén (1900–2000). Kiss Lajos Néprajzi Társaság Könyvtára 2., Szabadka, 2006.

L.J.: A tanyasi festő, *Magyar Szó*, 2017. január 22.

Fehér Rózsa: Három generáció egy tanyán, *Magyar Szó*, 2017. január 29.

Jenei Klementina: A legjobb párterápia, *Magyar Szó*, 2016. december 26.

Homolya Horváth Ágnes: A városból a tanyára, *Magyar Szó*, 2013. október 20.

http://futurista.blog.hu/2010/03/30/mi_lesz_az_alfoldi_tanyak_sorsa

<https://www.facebook.com/papdi.david?fref=ts>

Adatközlők: Körmendi Rózsa, Brasnyó Antal, Papdi Dávid, Berényi Irénke, Erdélyi Szilárdka, Karácsonyi Róbert, Túrú Károly, Szőke Anna.

A címlapon Nagy Andrea horgosi fotós fényképe látható.